

Добрик Л. О., кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри «Фінанси та економічна безпека», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3853-9285

e-mail: liliadobrik@gmail.com

Концепт формування потенціалу держави та її регіонів і механізми його реалізації

Анотація. У статті розглянуто базову гіпотезу концепту формування потенціалу держави та її регіонів в інституціональній системі національної економіки. Встановлено, що потенціал держави знаходиться у тісній взаємодії з потенціалами своїх регіонів. З'ясовано, що потенціал окремого регіону проявляє свої можливості, які дозволяють акумулювати необхідний обсяг ресурсів для ефективного функціонування, спрямованого на формування розвиненої інфраструктури та багатопрофільної економіки. Це надало змогу стверджувати, що економічний потенціал окремого регіону виступає матеріальною основою регіональної та національної економіки країни. Визначено базову гіпотезу та головну (керівну) ідею концепту, які пов'язують між собою інституціональну, економічну та соціальну підсистеми потенціалу. Розроблено концепт формування потенціалу держави та її регіонів з урахуванням чинників впливу на цей процес. Обґрунтовано механізми реалізації концепту (на рівні держави, регіону та підприємств), в яких об'єднано економічні методи, принципи, та важелі реалізації концепту в цілісну систему з метою проведення структурних реформ, що забезпечить стійке зростання економіки та допоможе досягти основної мети – сталого економічного розвитку держави та її регіонів відповідно до напрямів загальнодержавної та регіональної політики. Запропоновано будувати концепт формування потенціалу держави та її регіонів на засадах системного підходу, за яким концепт являє собою систему взаємопов'язаних блоків, що є змістовою інтерпретацією концептуального підґрунтя процесу формування потенціалу держави та її регіонів. В результаті проведеного дослідження було доведено, що головна ідея концепту формування потенціалу держави та її регіонів полягає у спрямуванні на розв'язання проблем їхнього соціально-економічного розвитку та має включати чинники, які гармонійно пов'язують між собою інституціональну, економічну та соціальну системи потенціалу держави та її регіонів.

Ключові слова: концепт; потенціал; держава; регіон; регіональний розвиток; потенціал держави; потенціал регіону; механізми реалізації концепту.

Dobryk Liliia, PhD (Economics), Associate Professor, Doctoral Candidate of the Department of Finance and Economic Security, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Dnipro, Ukraine

Concept of Capacity Building of the State and its Regions and Mechanisms for its Implementation

Abstract. Introduction. The article considers the basic hypothesis of the concept of forming the potential of the state and its regions in the institutional system of the national economy.

Purpose. It has been established that the potential of the state is in close cooperation with the potentials of its regions. It has been found that the potential of a separate region manifests its capabilities, which make it possible to accumulate the necessary amount of resources for effective functioning, aimed at the formation of a developed infrastructure and a diversified economy. This made it possible to assert that the economic potential of an individual region is the material basis of the regional and national economy of the country. The basic hypothesis and the main (leading) idea of the concept, which connect the institutional, economic and social subsystems of the potential, are defined. The concept of forming the potential of the state and its regions has been developed, taking into account the influence factors on this process. The mechanisms for implementing the concept were grounded (at the state level, regional level and enterprise level). These mechanisms combined economic methods, principles, and instruments for implementing the concept into an integral system in order to carry out structural reforms, which will ensure sustainable growth of the economy and help achieve the main Goal - sustainable economic development of the state and its regions in accordance with the direction of the national and regional policies.

Results. It is proposed to build the concept of forming the potential of the state and its regions on the basis of a systematic approach, according to which the concept is a system of interconnected blocks, is a meaningful interpretation of the conceptual basis of the process of forming the potential of the state and its regions.

Conclusions. *As a result of the study, it was proved that the main idea of the concept of forming the potential of the state and its regions is to address the problems of their socio-economic development and should include factors that harmoniously link the institutional, economic and social systems of the potential of the state and its regions.*

Keywords: *concept; potential; state; region; regional development; state potential; region potential; concept implementation mechanisms.*

JEL Classification: *O 10; O 18; O 20, R 38, R 58.*

Постановка проблеми. Сучасні умови формування соціально-економічного потенціалу держави та її регіонів характеризуються процесами економічної та соціально-політичної нестабільності та розбіжностями між декларованими стратегіями і практикою їхньої реалізації у реальні норми, механізми та інституції. Водночас, зміни, які відбуваються у суспільстві під впливом інтеграційних процесів, формують нові вимоги до системи управління розвитком держави та її регіонів. Тому дослідження питань щодо розробки концепту формування потенціалу держави та її регіонів, є актуальним та має наукову цінність для національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми держави, її ролі у розвитку національного господарства, економічного потенціалу розвитку економічних систем ґрунтовно досліджувались у працях закордонних та вітчизняних вчених: О. Амоши, О. Алімова, І. Бистрякова, Я. Верменич, В. Геєця, Дж. Гэлбрейта, О. Демидюка, Д. Нортона, Дж. Кейнса, Дж. Коммонса, Л. Наливайка, А. Олейника, О. Петришина, В. Ребкало, Л. Шкляра, Р. Шая та ін.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування концепту формування потенціалу держави та її регіонів, і механізмів, які забезпечують реалізацію концепту на рівні держави, регіону та підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Величина економічного потенціалу держави з одного боку впливає на рівень розвитку соціально-економічного потенціалу регіону з приводу забезпечення складних, багатоаспектних, агрегованих та консолідованих економічних процесів, зв'язків та відносин, які відбуваються між підприємствами регіону, з іншого боку, розмір економічного потенціалу держави залежить від рівня розвитку соціально-економічного потенціалу регіону, що характеризується рівнем задоволення потреб населення та суспільних потреб.

Пропонується концепт формування потенціалу держави та її регіонів будувати на засадах системного підходу, за яким концепт являє собою систему взаємопов'язаних блоків, що є змістовою інтерпретацією концептуального підґрунтя процесу

формування потенціалу держави та її регіонів (рис. 1). У цьому концепті базова гіпотеза враховує вплив основних імперативів на соціально-економічний розвиток потенціалу держави та регіонів, а саме: територіальний імператив (регіон як територіально-просторова одиниця); політичний імператив (регіон як територія політичного впливу); адміністративний імператив (регіон, як територія, що має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет); економічний імператив (регіон як територіально-господарча одиниця, що характеризується єдністю та цілісністю відтворюваних процесів і управління); соціальний імператив (регіон як єдина соціально-територіальна спільнота); культурно-етнічний імператив (регіон як територіальна одиниця, що відрізняється природно-кліматичними умовами, історико-культурною спадщиною, мовною та релігійною ідентичністю, які визначають своєрідність даної території). Взаємозв'язок імперативів впливу запропоновано представляти у вигляді ядерно-сферичної моделі характеру відносин. Причому, домінантність економічного імперативу серед інших є суттєвою.

Потенціали будь-якого рівня управління від держави до підприємства та окремого працівника, функціонують у постійній взаємодії, що створює синергетичний ефект, тобто сприяє збільшенню потенціалу вищого рівня. При цьому, потенціал поза залежності від його рівня, існує у певному інституціональному середовищі. Беручи до уваги думки таких вчених, як: З. Ватаманюк [1], І. Колесніченко [2], В. Кредісов [3], А. Ткач [4], Н. Федорчук, Ж. Шевчук [5], Ф. Хамідуллін [6], запропоновано за доцільне розглядати місце потенціалу держави та регіонів в інституціональній системі національної економіки.

Погоджуємося з думкою В. Кредісова, що інституціональні умови відтворення економічної системи залежать від якості легітимних суспільних інститутів, що утворюють інституціональну систему, в якій реалізуються складні виробничі, економічні, соціальні, екологічні, побутові відносини всіх суб'єктів громадського суспільства [7, с.46].

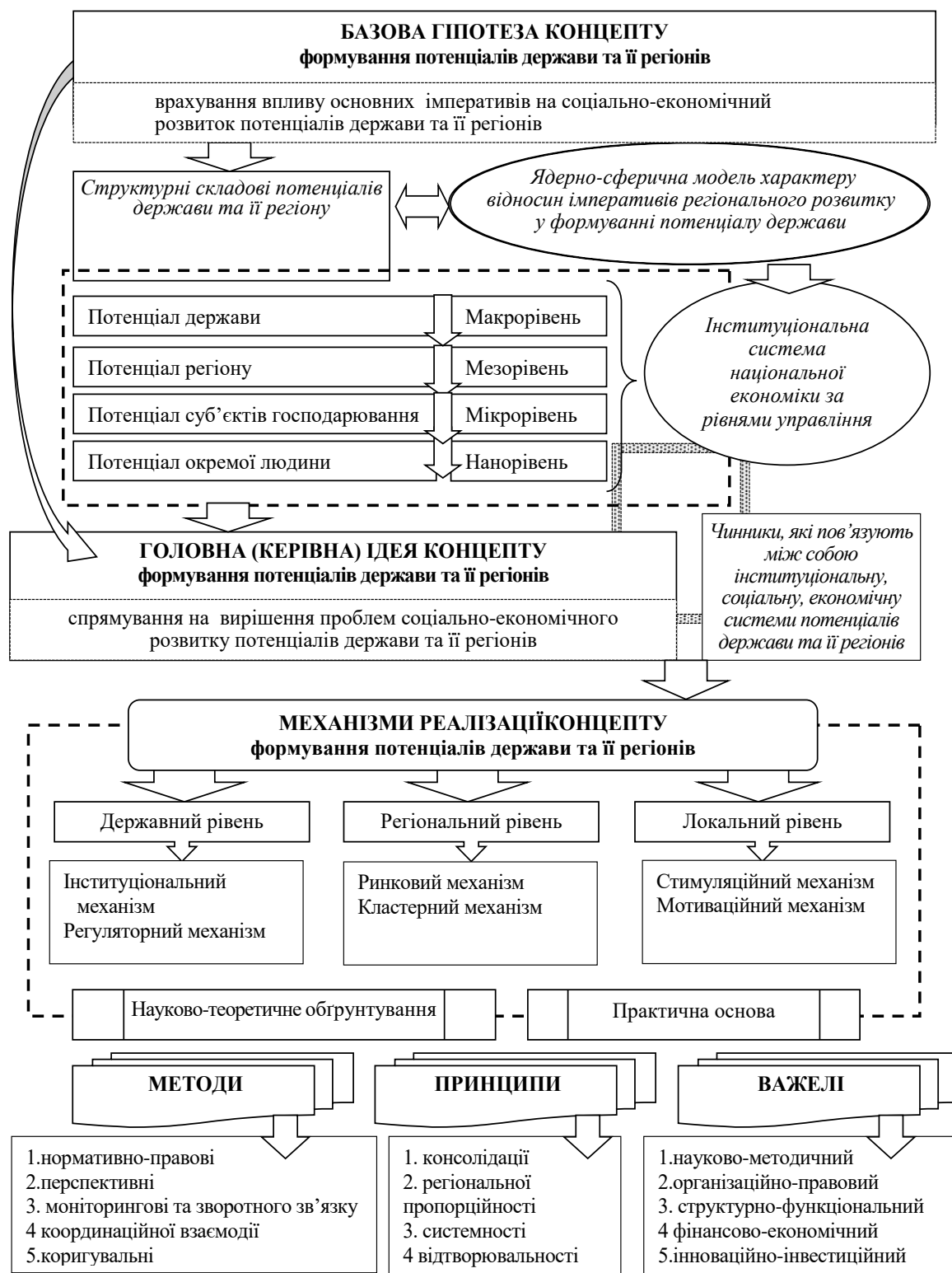

Рисунок 1 – Концепт формування потенціалу держави та її регіонів

Джерело: запропоновано автором

Вважаємо, що ефективна реалізація концепту формування потенціалу держави буде забезпечуватися у взаємодії та взаємозв'язку з соціально-економічним потенціалом регіону, потенціалом

суб'єктів господарювання, які проводять свою діяльність у межах регіону, та потенціалом окремої людини, яка працює на підприємстві цього регіону (рис.2).

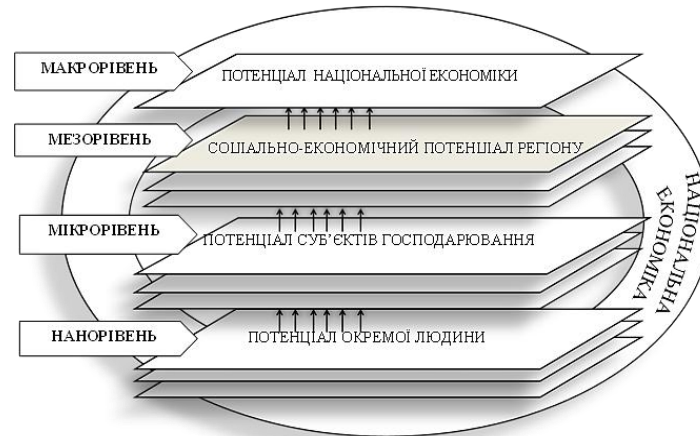

Рисунок 2 – Місце потенціалу держави та регіонів в інституціональній системі національної економіки за рівнями управління

Джерело: авторська розробка

Проведене дослідження довело, що головна ідея концепту формування потенціалу держави та її регіонів полягає у спрямуванні на розв'язання проблем їхнього соціально-економічного розвитку та має включати чинники, які гармонійно пов'язують між собою інституціональну, економічну та соціальну системи потенціалу держави та її регіонів.

Механізми реалізації концепту базуються на науково-теоретичному обґрунтуванні та практичній складовій.

Науково-теоретична частина спрямована на вирішення таких завдань: дослідження соціально-економічного потенціалу регіону як сукупності потенціалу суб'єктів держави, які входять в склад регіону; розкриття соціально-економічного потенціалу регіону як складної економічної категорії, яка враховує матеріальні та нематеріальні ресурси як регіональному так і на державному рівні; обґрунтування системної пропорційності економічного потенціалу регіону у державному устрою; з'ясування наявності системно функціональної взаємодії економічного потенціалу регіону з зовнішнім середовищем на державному рівні; оцінювання структури соціально-економічного потенціалу регіону через суб'єкти економічних відносин в якості донорів або реципієнтів.

Практична складова механізму реалізації концепту формування потенціалу держави і регіонів містить напрями, які потребують комплексного підходу та урахування специфіки функціонування суб'єктів господарської діяльності на макро-, мезо- та мікро- рівнях.

Механізми реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів пропонується розглядати на рівні держави, регіону та на рівні окремих підприємств, як цілісну систему, в якій об'єднано економічні методи, принципи, інструменти та важелі регулювання з метою проведення

структурних реформ, що забезпечить стійке зростання економіки та допоможе досягти основної мети – отримання сталого економічного розвитку держави та її регіонів відповідно до напрямів загальнодержавної та ринкової політики (монетарної, валютної, цінової, фінансової, грошово-кредитної, платіжної, податкової, митної, страхової тощо).

У ході дослідження було встановлено, що потенціал держави знаходиться у тісній взаємодії з потенціалами своїх регіонів. З'ясовано, що потенціал окремого регіону проявляє свої можливості, які дозволяють акумулювати необхідний обсяг ресурсів для ефективного функціонування, спрямованого на формування розвиненої інфраструктури та багатопрофільної економіки. Тобто, економічний потенціал окремого регіону виступає матеріальною основою регіональної та національної економіки країни. Величина економічного потенціалу регіону виступає як показник, що дозволяє оцінювати не лише потенціал окремого регіону, а й ще і потенціал держави взагалі, особливо з позиції конкурентоспроможності та можливостей різних галузей економіки. Розглянемо більш детально механізм реалізації концепту на державному та регіональному рівнях, виявимо їх особливості та сутність.

На державному рівні концепт пропонується реалізувати через інституціональний та регуляторний механізми.

Найчастіше інституціональний механізм розуміється як активна державна організація управління і інтеграції зв'язків між суспільством і суб'єктами господарської діяльності, реалізація якої проходить відповідно до узгоджених нормативно-правових актів щодо соціально-економічного розвитку держави та її регіонів. Але однозначної характеристики щодо сутності цього механізму не існує [8-13]. Дослідження сутності інституціонального механізму

реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів дозволяє розглядати цей механізм як складову інституціональної системи національної економіки, вектор розвитку якого забезпечує активну (вертикальну та горизонтальну) взаємодію між всіма суб'єктами ринку з урахуванням регуляторних форм, методів та інструментів, що допоможе досягти впорядкованості їх взаємозв'язків, створити нові умови для вільної конкуренції на ринку та контролювати діяльність учасників відповідно до загальноприйнятих норм та правил.

Вважаємо, що ефективна реалізація інституціонального механізму концепту базується на застосуванні таких інструментів як: 1) нормативно-правове забезпечення формальних норм та правил (конституції, закони, нормативно-правові акти, офіційно закріплені норми права); 2) нормативно-правове забезпечення неформальних норм та правил ((традиції, звичаї, договори, угоди, добровільно взяті на себе норми поведінки тощо), 3) контрольна-наглядове забезпечення заходів державними інституціями; 4) програми розвитку держави та регіонів відповідно до політичної платформи країни; 5) організаційно-управлінське забезпечення державних інституцій.

Регуляторний механізм у загальному вигляді розуміють як механізм, що спрямований на економіко-правову регуляцію економічного простору суб'єктів господарювання. Однак зміст поняття «державний регуляторний механізм» або «механізм державного регулювання економіки» не має чіткого визначення та характеризується різноманітністю тлумачень [14-16]. Аналіз зазначених трактувань доводить, що регуляторний механізм реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів необхідно розглядати як систему, що включає сукупність організаційно-економічних форм, методів та інструментів державного регулювання, за допомогою яких реалізуються заходи цілеспрямованого впливу держави на формування потенціалу самої держави та її регіонів з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників.

В межах сформованого концепту пропонується до врахування такі методи регуляторного механізму, як: правові методи (постанови й розпорядження Кабінету Міністрів, нормативно-правові акти центральних органів (міністерств, відомств) та нормативні акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування); *економічні* методи (система фінансових і матеріальних стимулів, що спрямовані державою на регулювання діяльності суб'єктів господарювання з метою створення у них матеріальної зацікавленості щодо поведінки на ринку для реалізації державної політики (бюджет та бюджетне фінансування; пільгове оподаткування для суб'єктів ринку; розвиток і підтримка малого і середнього підприємництва тощо)); адміністративні

методі (базуються на силі державної влади і містять заходи заборони, дозволу і зобов'язань, що обмежують свободу економічного вибору господарюючих суб'єктів на ринку (соціальна політика; захист прав виробників; технічне регулювання; програмно-цільове планування); неформальні методи (засновані на культурних і національних традиціях, релігійних особливостях, менталітеті нації, психології та формуванні громадської думки тощо).

Для реалізації методів регуляторного механізму в межах побудованого концепту застосовуються інструменти прямого та непрямого впливу втручання держави в економічні процеси. Безпосереднє (пряме) втручання держави в економічні процеси відбувається через: 1) державні контракти і державні замовлення; 2) державне асигнування і дотації (субвенції для місцевих бюджетів, субсидії населенню; державні дотації; ліцензування і квотування зовнішнь-економічної діяльності; прямі витрати уряду; встановлення фіксованих цін і тарифів; встановлення державних стандартів і нормативів (економічних, соціальних, харчових, екологічних, санітарних, фармацевтичних, будівельних, ветеринарних тощо). Непрямий вплив держави забезпечують грошово-кредитні інструменти: оподаткування, рівень оподаткування, система податкових пільг; регулювання цін; плата за ресурси, відсотки за кредит і кредитні пільги; митне регулювання експорту та імпорту, валютного курсу і умов функціонування валютного курсу.

На регіональному рівні концепт формування потенціалу держави та регіонів пропонується реалізувати через ринковий та кластерний механізми.

Роль ринкового механізму історично обумовлена його економічною сутністю як головного актора гармонізації дій та інтересів учасників суспільного виробництва й обміну спрямованого на об'єднання та організацію економічних процесів, що знаходить підтвердження як у класиків політичної економії, так і у сучасних науковців [17-20]. Тенденції сьогодення змін спонукають розглядати ринковий механізм в структурі механізму реалізації концепту як сукупність взаємопов'язаних економічних законів та інструментів, що утворюють спосіб організації ринкової економіки як саморегульованої системи. Пропонується власний погляд на зміст поняття «ринковий механізм реалізації концепту формування потенціалу регіону» та розуміти його як оптимальний спосіб регулювання економічних відносин, який забезпечує взаємодію між споживачами та виробниками окремого регіону національної економіки через сукупність економічних законів, принципів та інструментів, що допоможе створити ринкову рівновагу на регіональному ринку та сформувані економічні умови формування конкурентоспроможності регіонального потенціалу за ціною, попитом та пропозицією.

Кластерний механізм в процесі реалізації концепту на регіональному рівні розглядається як ефективна форма економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності потенціалу регіонів. Пропонуємо розглядати «кластер» регіонального рівня як об'єднання окремих підприємств та пов'язаних з ними організацій в єдине ціле за окремими ознаками на певній території з метою створення ефективної взаємодії для реалізації цілей розвитку потенціалу регіону. Вважаємо, що специфічними ознаками, які дозволяють сформувати кластер є: географічно орієнтація підприємств (зосереджені у одному чи у сусідніх регіонах); єдина спеціалізація; співпраця на ринку; конкурентні переваги; достатній набір учасників ефективної взаємодії; створення сукупного інноваційного продукту. Ефективна реалізація завдань кластера на регіональному рівні потребує координації дій, високого рівня взаємодії вже створених об'єднань та процесів стимулювання їх діяльності. Ці умови вирішуються у ході побудованого кластерного механізму. Під «кластерним механізмом реалізації концепту формування потенціалу регіону» пропонуємо розуміти систему упорядкованих цілей, функцій, методів та інструментарію управління підприємствами, об'єднаних за територіальною локалізацією, схожих та пов'язаних між собою за цілями, які засновані у кластер на продуктивному поєднанні конкуренції і кооперації, що буде забезпечувати у процесі спільної діяльності ефективну взаємодію на рівні співробітництва держави, бізнесу, науки та освіти та допомагати формувати інноваційно-орієнтований конкурентоспроможний потенціал регіону відповідно до світових стандартів.

На локальному рівні концепт формування потенціалу держави та регіонів пропонується реалізувати через мотиваційний та стимуляційний механізми. Мотиваційний механізм будемо розуміти як систему організаційно-економічних та соціально-психологічних інструментів та методів, які впливають на рівень продуктивності праці робітників підприємства, що забезпечить гнучкість управління та дозволить отримувати конкурентоспроможну продукцію за новими технологіями відповідно до стратегій розвитку. Стимуляційний механізм проявляється у створенні системи заходів, які б спонукали власників підприємства, без засобів примусового, брати безпосередню участь у виконанні заходів щодо відкриття, легалізації та ведення бізнесу, пов'язаних з раціональним використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, що допоможе реалізовувати ефективні дії по розвитку власного соціально-економічного потенціалу. Подальше удосконалення запропонованого механізму може полягати в розробці пропозицій щодо реформування системи оподаткування підприємств у напрямку збільшення її стимулюючої функції.

У процесі побудови концепту формування потенціалу держави та регіонів бажано спиратися на комплексне формування основних методів механізму реалізації концепту, узгоджене використання яких допоможе органам влади на державному та регіональному рівнях оперативно реагувати на будь-які зміни в економіці з урахування мінливої економічної політики та з огляду на вимоги і потреби суспільства. Механізм реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів буде здійснюється через такі методи: нормативно-правові (державна та регіони через політичний та правовий механізм регулюють господарське середовище та формують «правила гри» на державному (галузевому) ринку, застосовуючи матеріальні і процесуальні норми, здійснюють контроль за повним їх дотриманням всіма суб'єктами господарської діяльності); перспективні (розробка державної та регіональних стратегій розвитку соціально-економічного потенціалу, моделювання шляхів їхньої реалізації, складання перспективних програм розвитку соціально-економічного потенціалу держави (регіону)); моніторингові та зворотного зв'язку (побудова системи контролю рівня сформованості соціально-економічного потенціалу держави (регіону) та ранжування результатів моніторингу за критеріями реалізації; забезпечення системи зворотного зв'язку від суб'єктів господарської діяльності стосовно можливих ризиків і загроз); координаційної взаємодії (узгодження інтересів держави (регіону) та суб'єктів господарської діяльності: реалізація передумов забезпечення конкурентних переваг соціально-економічного потенціалу держави (регіону), взаємної вигоди всіх зацікавлених сторін, сприяння утворенню тісних зв'язків та міжнародного співробітництва); коригувальні (усунення недоліків у діяльності державних і регіональних адміністративних служб, які не відповідають потребам і можливостям суб'єктів).

До важелів механізму реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів будемо відносити такі: науково-методичний (вплив науково-технічних розробок, інновацій, методичного та технологічного забезпечення на процес формування соціально-економічного потенціалу держави (регіону)); організаційно-правовий (створення правового поля, яке б повністю регламентувало діяльність суб'єктів господарювання, оптимізувало організаційні зв'язки на всіх рівнях (державному, регіональному і локальному) з метою створення комплексних програм розвитку та стратегій підвищення конкурентоспроможності держави (регіону)); структурно-функціональний (створення спрощеної системи ліцензування та надання кожному із учасників господарської діяльності частки управлінських функцій); фінансово-економічний (забезпечення фінансової підтримки суб'єктів господарювання і впровадження нового бізнесу через

пільгове кредитування, надання субсидій та пільг, встановлення стабільного курсу валют та відсоткової ставки); інноваційно-інвестиційний (підвищення інноваційної привабливості держави (регіону), впровадження системи підтримки інноваційних проектів з відкриття нових видів бізнесу, встановлення кращих умов для вітчизняних та зарубіжних інвесторів, із чітким визначенням рівнів захисту їх вкладень).

Пропонуємо до вагомих принципів механізму реалізації концепту відносити: принцип консолідації, принцип системності, принципу регіональної пропорційності, принцип відтворювальності. Принцип консолідації економічних ресурсів суб'єктів економічних відносин в соціально-економічному потенціалі регіону може здійснюватися в різних формах і за різними функціональними цілями, а також реалізовуватися за напрямками: рахункові індикатори, кількісні параметри економіки регіону і використання їх в аналітичних цілях; розробка соціально-економічних програм і прогнозів регіону; загальна оцінка стану регіону в економіці і фінансовій системі країни і держави; створення елементів регіонального індикативного плану і механізму регулювання; розробка перспективного фінансового плану і «бюджетної трюхлітки» в масштабі суб'єктів держави і всього регіону. Принцип системності передбачає розгляд усіх елементів механізму реалізації концепту з позиції сукупності їх впливу на формування потенціалу держави та регіонів. Формування потенціалу держави як підсистеми національної економіки, відбувається через орієнтацію на досягнення економічних показників (прибутковості, рентабельності, оборотності, конкурентоспроможності, тощо). Також доцільним є застосування принципу регіональної пропорційності, на основі якого мають вирішуватися завдання поступової оптимізації економічних пропорцій регіону відповідно до критеріїв економічного зростання, інноваційності та соціального розвитку. Принцип відтворювальності – який передбачає ефективне

відтворення економічного простору господарювання шляхом створення нових підприємств, або переорієнтації діяльності старих, в разі виникнення кризових ситуацій на ринку або всередині підприємства.

Висновки. Розроблено концепт формування потенціалу держави та її регіонів з урахуванням чинників впливу на цей процес. Визначено базову гіпотезу та головну (керівну) ідею концепту, які пов'язують між собою інституціональну, економічну та соціальну підсистеми потенціалу.

Доведено, що механізми реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів необхідно розглядати на рівні держави, регіону та на рівні окремих підприємств, як цілісну систему, в якій об'єднано економічні методи, принципи, інструменти та важелі регулювання. Визначено зміст науково-теоретичної та практичної складових, основні методи, важелі та принципи механізмів реалізації концепту.

На державному рівні концепт пропонується реалізувати через інституціональний та регуляторний механізми. Надано авторське тлумачення поняття, методи та інструменти інституціонального і регуляторного механізмів реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів.

На регіональному рівні концепт пропонується реалізувати через ринковий та кластерний механізми. Надано авторське трактування поняття «ринковий механізм реалізації концепту формування потенціалу регіону». Наведено власну дефініцію «кластер регіонального рівня» та специфічні ознаки, які формують кластер. Запропоновано розуміння поняття «кластерний механізм реалізації концепту формування потенціалу регіону».

На локальному рівні концепт формування потенціалу держави та регіонів пропонується реалізувати через мотиваційний та стимуляційний механізм. Надано авторське бачення сутності мотиваційного та стимуляційного механізму реалізації концепту формування потенціалу держави та регіонів.

Література:

1. Ватаманюк З., Панчишин С., Дорош О., Гнатюк Н., Грабинська І. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / за ред. З. Ватаманюк. Львів : Новий світ, 2000. 648 с.
2. Колесніченко І. М. Інституціональна економіка. Х. : ХНЕУ, 2008. 218 с.
3. Кредісов В. Роль біхевіоральних чинників у побудові ринкової інституційної системи. *Економіка України*. 2003. № 12. С. 46–50.
4. Ткач А. А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія. К. : ЦУЛ, 2007. 304 с.
5. Шевчук Ж. А., Федорчук Н. В. Проблеми розвитку інституціонального середовища в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. Ужгород : ВД «Гельветика», 2016. Вип.6. Ч.3. С. 141–144.
6. Хамидуллин Ф.Ф. Формирование институциональной среды развития системы малого предпринимательства: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория»; Казанский государственный технический университет им. А.Н.Туполева. Казань, 2006. 20 с.
7. Кредісов В. Роль біхевіоральних чинників у побудові ринкової інституційної системи. *Економіка України*. 2003. № 12. С. 46–50.
8. North D.C., Wallis J. Integrating Institutional Change and Technical Change in Economic History. A Transaction Cost Approach. *Journal of «Institutional and Theoretical Economics»*. 1994. № 4. Dec. P. 609-624.
9. Klein P.G. *New Institutional Economics*. MA: Edward Elgar, 2000. Vol. 1. P. 456-489.
10. Радаев В. Еще раз о предмете экономической социологии. *Социологические исследования: Методология экономической социологии*. 2002. № 7. С.21-34.

11. Гордєєв О. Концептуальні підходи до сутності інституційного механізму. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. №3(11). С.36-42.
12. Груба Г.І. Інституціональний механізм формування національної інноваційної системи України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=37> (дата звернення 15.12.2018).
13. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості. К. : КНЕУ, 2003. 252 с.
14. Комяков О. М. Державне регулювання перехідної економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 «Економічна теорія»; КНЕУ Київ, 2000. 19с.
15. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія. Київ : Видавництво УАДУ, 2002. 260 с.
16. Чорна О. М., Кравченко М. А. Механізм державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 2. С. 63-66.
17. Самуельсон П. Э., Нордхаус В. Д. Экономика / пер. с англ О. Л. Пелявский. 18-е изд. М. ; СПб. ; К. : Вильямс, 2007. 1358 с.
18. Hayek F. The Use of Knowledge in Society. In *Austrian Economics. A Reader*. Michigan : Hillsdale, 1991. P. 247–263.
19. Олійник В. О. Основні недоліки ринкового механізму і способи їх усунення при формуванні економічного механізму інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі: Функціонування економічної системи*. 2012. № 2 (53). С.20-23.
20. Скоцик В. Є. Теоретично-методологічні підходи до трактування категорії «ринковий механізм». *Вісник аграрної науки: Економіка*. 2017. № 3. С.66-72.

References:

1. Vatamanyuk, Z., PUNCHYSHYN, S., DOROSH, O., GNATYUK, N. & GRABINSKAYA, I. (2000). *Instytutsiyni zasady formuvannya ekonomichnoyi systemy Ukrainy: teoriya i praktyka* [The Institutional Principles of the Formation of the Economic System of Ukraine: Theory and Practice]. Lviv: New World [in Ukrainian].
2. Kolesnichenko, I. M. (2008). *Instytutsional'na ekonomika* [Institutional Economics]. Kharkiv: KHNEU [in Ukrainian].
3. Kredisov, V. (2003). The role of behavioral factors in the construction of a market institutional system. *Ukraine economy*, 12, 46-50 [in Ukrainian].
4. Tkach, A. A. (2007). *Instytutsional'na ekonomika. Nova instytutsional'na ekonomichna teoriya* [Institutional Economics. New institutional economic theory]. K.: ZUL [in Ukrainian].
5. Shevchuk, J. A. & Fedorchuk, N. V. (2016). Problems of the development of the institutional environment in Ukraine. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, 6, 141-144 [in Ukrainian].
6. Khamidullin, F. F. (2006). Formation of the institutional environment for the development of a small business system (Abstract of Ph.D. Thesis). Economic Theory. Kazan State Technical University [in Russ.].
7. Kredisov, V. (2003). The role of behavioral factors in the construction of a market institutional system. *Ukraine economy*, 12, 46-50 [in Ukrainian].
8. North, D. C. & Wallis, J. (1994). Integrating Institutional Change and Technical Change in Economic History. A Transaction Cost Approach. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 4, 609-624.
9. Klein, P. G. (2000). *New Institutional Economics*. MA: Edward Elgar, 1, 456-489.
10. Radaev, V. (2002). Once again about the subject of economic sociology. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, 7, 21-34.
11. Gordeyev, O. (2012). Conceptual approaches to the essence of the institutional mechanism. *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka*, 3 (11), 36-42.
12. Gruba, G. I. (2009). Institutional mechanism of formation of the national innovation system of Ukraine. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 3.
13. Vasilchenko, V. C. (2003). *Derzhavne rehulyuvannya zaynyatosti* [State regulation of employment]. K.: KNEU.
14. Kamyakov, O. M. (2000). State regulation of transition economics (Abstract of Ph.D. Thesis). Economic Theory. Kiev: KNEU.
15. Koretsky, M. Kh. (2002). *Derzhavne rehulyuvannya ahrarnoyi sfery u rynkoviy ekonomitsi* [State regulation of agrarian sphere in a market economy]. Kyiv: UADU Publishing House.
16. Chorna, O. M. & Kravchenko, M. A. (2011). Mechanism of state regulation of innovation activity of business entities in Ukraine. *Scientific Herald: Finance, Banks, Investments*, 2, 63-66.
17. Samuelson, P. E., Nordhaus, V. D. (2007). *Economics* (18th ed). St. Petersburg: K. Williams.
18. Hayek, F. (1991). The Use of Knowledge in Society. In *Austrian Economics. A Reader*. Michigan: Hillsdale, pp. 247-263.
19. Oliynyk, V. O. (2012). The main disadvantages of the market mechanism and the ways of their elimination in the formation of an economic mechanism for intensifying agricultural production on an innovative basis. *Scientific herald of the Poltava University of Economics and Trade: Functioning of the economic system*, 2 (53), 20-23
20. Skotsik, V. E. (2017). Theoretical and methodological approaches to the interpretation of the category "market mechanism". *Bulletin of Agrarian Science: Economics*, 3, 66-72.

